

"לבניינה של תורה" – חלק שנה

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך ויזר שליט"א

"כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים"

על שחרור מההתמכרות למכשיר הסלולארי (ב)

מוזר. מדוע נותן התורה מצא לנכון לפתוח את דיני התורה לאחר מתן תורה דווקא בפרשה זו? שאלה זו נשאלה כבר על ידי הראשונים.³

מה עוד שלכאורה פרשת עבדות היא לא מעשית. איזה אדם ירצה למכור את עצמו? אכן חז"ל

מסבירים⁴ שהעבד המדובר

"נִמְכָּר בְּגִבְתוֹ"⁵. כאשר

תופסים יהודי הנכשל

בגניבה מדריכה התורה

שעליו לשמש כעבד במשך

שש שנים בביתו של יהודי

שומר תורה ומצוות להתחנך

לחיים תקינים. זוהי שיטה

שאינה כולאת את

העבריינים בבית סוהר מלא

פושעים, אלא שיטה מבריא

שמטרתה שהעבריין יתחנך

בבית נורמאלי. אולם, עדיין

אינו מובן מדוע שבתום שש

השנים ירצה העבד להמשיך להיות עבד? וכי בגלל

אמה כנענית שאדונו מסר לו הוא ירצה בכך? בפרט

שהתורה כותבת על כך:⁶ "וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אֹזְנוֹ בַּמִּרְצַע

וְעָבַד לְעֹלָם! אִמְנֵם יְדוּעִים דְּבַרֵי רַשִׁי, אֵךְ חֵלֶק

גָּדוֹל מֵהֵרָאשׁוֹנִים⁷ חוֹלְקִים עַל כֵּךְ וּמִפְרָשִׁים כִּפְשׁוֹטוֹ

– "לעולם" ממש. מי ירצה בכך?

לפני כמאה ושישים שנים התרחשה ב'אמריקה

הגדולה, ממנה חזרנו הבוקר, מלחמה גדולה מאוד.

³ עיין רמב"ן וראב"ע בתחילת הפרשה.

⁴ עיין רש"י על פי קידושין, דף כא, עמוד ב

⁵ שמות, פרק כב, פסוק ב

⁶ פרק כא, פסוק ו

⁷ עיין ראב"ע, עקידת יצחק ועוד (מובאים באוצר מפרשי התורה)

"וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה טוֹבָה וְרֻחָבָה"

הבוקר שבת לארץ מ'שבת בוגרים' בארצות-הברית למען התורה והעמדת הישיבה. כמה טוב לחזור לארץ

ישראל! כמה טוב לחזור לישיבה! כמה טוב יש לנו בארצנו, ברוך ה'! עד כמה עלינו להודות לקב"ה על

הזכות שיש לנו לחיות

בארץ ישראל בתקופה זו.

עלינו להרהר בכך רבות

ולהודות לה' על זאת. כאשר

לעיתים נאלצים לצאת

לפרקים מהארץ חשים זאת

יותר. עד כמה צריכים אנו

להודות לה' על החסדים

הגדולים שהוא פועל עם

דורנו!

לדברים שנדבר היום ישנה

חביבות מיוחדת אצלי – הם

נכתבו בטיסה בה עלינו

בחזרה לארץ ישראל!

"וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם"

שבת פרשת "משפטים" היא השבת האחרונה מפרשיות

השובבי"ם. ברצוני לחתום את העיסוק בנושא

בדברינו היום. יצאנו ממצרים, עמדנו לרגלי הר

סיני, הגענו להשגות עליונות כנאמר:² "וְכָל הָעַם רֹאִים

אֶת הַקּוֹלֵת", ועתה אנו יורדים מהר סיני. עתה, מיד

לאחר כל האורות הגדולים הללו, באה פרשת

"משפטים" ולכאורה מנמיכה את האורות העליונים

ועוסקת בפרשת עבדות ובדיני עבד עברי. מאוד

¹ עיין שו"ת חתם סופר, חלק ב, יורה דעה, סימן רלג: 'ואולי

לכשיגיעו הדברים לארץ נכונה (=ארץ ישראל) יתעלו ויתקדשו פי

שנים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה"

² שמות, פרק כ, פסוק טו

חורין. זהו הבסיס לקיום תורה ומצוות. בחברה ישנם הרבה סוגי עבדות ושיעבוד, אלא שאנשים נוהגים להתייחס אליהם כאל תכשיט. הם לא שמים לב לכך שמדובר בסימן של עבדות, מפני שהם רגילים בכך ואינם חשים את הגנאי שבעבדות. כפי שהעבד אינו שם לב לאזהרתו של רבי שמעון בגלל שהתרגל לדבר. ביום הראשון שהוא יצא לרחוב הוא אכן חשש ממבטי הסביבה וחש שכולם מזהים את הסימן שבאוזנו, ביום השני הדבר כבר פחות הפריע לו וביום הרביעי הוא כבר נרגע וכלל אינו שם לב שהוא עבד.

"חירות על הלח"ת"

הדבר הראשוני והבסיסי בעבודת ה' הוא החירות. צריך לדעת את האמת הרוחנית לאשורה. כאשר אנו רוצים לבסס בחיינו את ערכי לימוד התורה וקיום המצוות אנו לעיתים נרתעים מכך בשל חששותינו מתגובת החברה והסביבה. לעיתים אף עלינו לעמוד מול הורינו החפצים בכל ליבם בטובתנו ועושים למעננו הכל. אף עתה הם סבורים שברורה להם טובת בנם, אלא שלבן ברור מהי האמת שלו, ברור לו שזה רצון ה' ממנו. אנו נפגשים בכך פעמים רבות בעולם שלנו. ודאי שיש לכבד את ההורים, אבל על האדם לעמוד על האמת שלו – "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו"¹⁰. עלינו לעמוד על האמת שלנו בצורה מכובדת, לקרב את ההורים אלינו ולשכנע אותם.

בכך הרי פתח הרמ"א את הגהותיו ל'שלחן ערוך': "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך". זהו הצעד הראשון לפתוח בו את שעבודו של יהודי ל'שלחן ערוך', היינו לרצון ה' בעולם – עשה את הדבר שאתה חושב שהוא האמת! אמנם לעיתים אנשים חושבים גם על דברים רעים שהם האמת, אך לא "יאבד עולמו מפני השוטים"¹¹.

במקומות רבים באמריקה מונצח זכרו של אברהם לינקולן. הסבירו לי שלינקולן הוביל את מלחמת האזרחים. מלחמה עקובה מדם זו הייתה על ערכים. מדינות הצפון נלחמו במדינות הדרום על ערך העבדות. עולם מודרני ומתפתח אינו יכול לקבל את הרעיון של עבדות. כיום עבדות נתפסת כערך שלילי. הדבר מגדיל את שאלתנו: הכיצד ייתכן שמאן-דהו ירצה להישאר כעבד?

נעיין בדברי רש"י הידועים: "אוזן ששמעה על הר סיני⁸: 'כי לי בני ישראל עבדים' והלך וקנה אדון לעצמו – תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר: מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי: 'כי לי בני ישראל עבדים' – עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם". יתכן לבאר שהסיבה לכך שהרציעה נעשית דווקא בפתח הבית היא שביתו של אדם הוא מקום חירותו, זוהי סביבת הנוחות של כל אדם. כאשר אדם שב לביתו מעבודתו או מלימודו אל חיק משפחתו הוא רגוע ונה מעמל יומו. כולנו יודעים עד כמה אנו שמחים לשוב לביתנו. על כן, דווקא בפתחם של החיים, בפתח הבית, על האדם לזכור שאנו עבדי ה' ולא עבדים לעבדים!

"וירצע אדניו את אוזנו במרצע"

יש ההולכות עם עגילים באוזניהן. אישה הרוצה להתנאות בתכשיט מניחה עגלים באוזניה. אף העבד הזה הולך ומתנאה – כשהוא יצעד ברחוב כולם יזהו את מעמדו ויידעו שהוא עבד עולם. הכיצד הוא אינו מתבייש בכך? הכיצד הוא פוסע ברחובה של עיר כשבאוזנו חתום סימן הרציעה כעין עגיל, וכי לא אכפת לו שכלם יראו וידעו שהוא עבד?

הרב צבי יהודה זצ"ל ביאר זאת בדרך נפלאה. הערך הראשון במעלה שעלינו לבנות בקרבנו על מנת לקיים את התורה והמצוות שקיבלנו זה עתה, על מנת להיות חיי תורה, הוא להיות בן חורין! ישנם בעולם סוגי עבדות רבים. כדי לעשות רצון ה', כדי לקיים את התורה, כדי ללמוד תורה, יש להיות בן

¹⁰ ויקרא, פרק יט, פסוק ג – "אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי" (רש"י).

¹¹ עיין עבודה זרה, פרק ד, משנה ז: "שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה? אמרו להן: אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים?"

⁸ ויקרא, פרק כה, פסוק נה
⁹ ביארו הראשונים (רש"י, הערוך) שהכוונה כעין תכשיט.

במידה והוא יסיק שאכן הוא משועבד ממילא יש מקום לשאלה השנייה: האם הוא מעוניין להישאר עבד וללכת ברחוב כעבד עולם הרגיל לאוזנו הרצועה ואינו שם את ליבו לכך שהוא הולך עם עגיל של עבדות באוזן? הלוא גם אוזנו שלו שמעה על הר סיני 'כי לי כל בני ישראל עבדים' ולא עבדים לעבדים! כל העולם משועבד לעבדות מסועפת זו למדיה. זוהי תעשייה חסרת מעצורים המגלגלת מיליארדים וכל שאיפתה לעשותנו לעבדים לה.

אם הוא יבחר לצאת לחירות עליו לחשוב באופן מעשי על הדרך בה יממש זאת. מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א אמר לי פעם זה לא מספיק שאדם מחליט החלטה כוללנית – למשל שלא יכעס יותר – אין בזה שום דבר. אם הוא לא יתרגם את החלטתו הרחבה להחלטות פרטיות מעשיות, ואפילו קטנות, ואפילו זמניות, הרי שכאילו לא החליט כלום. כל אחד יחשוב לבדו מה הוא מוכן ורוצה לעשות לשם כך? באילו צעדים מעשיים קטנים בכוונתו לנקוט לאחר כל החשבון הזה? ייתכן שבפעם הראשונה לא נצליח לעשות זאת, אך בכל זאת הדבר חלחל ללבנו ובפעם הבאה יהיה לנו קל יותר ונצליח.

לסיום נזכור שיצאנו ממצרים לחרות עולם, קיבלנו את התורה כדי להיות בני חורין, שהרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"¹² וחי חיי תורה. זוהי האמת שלנו ואם נעמיק יותר נגלה שהחירות יותר גדולה היא להיות עבד ה', כלשון רבי יהודה הלוי¹³. לואי ונזכה.

אם זו האמת אז אל תתבייש מאף אחד! אל תשתעבד לתפיסות-העולם המקיפות אותנו בנוגע לכל תחומי החיים. איננו שמים לב ואנו מתרגלים לְאוזן הרצועה והולכים איתה ברחוב, בחיים, מבלי משים. עיקר העיקרים בימינו הוא העבדות והשעבוד למדיה ולרשתות החברתיות. על אף שבתוכנו אנו חשים פעמים רבות שהדבר אינו נכון עבורנו קשה לנו להיפרד מכך, כפי שתיארו לי בחורים רבים. מי אמר שחובה להיות בעל "מכשיר חכם"? אכן זה מקובל ונחשב בחברה הסובבת, אבל מי אמר שהדבר אכן נכון? אולי תחליט שאתה נפטר מ"המכשיר החכם" וקונה מכשיר פשוט שיש בו פחות ניסיונות? להיות בן חורין הרי זה נפלא! בחרת להיות בן חורין ולא עבד! תמה תקופת "וְעַבְדוּ לְעֵלָם"! אף אם תסתפק להיות בן חורין בכך שתנתק מהמכשיר לזמן-מה ותיכנס לבית המדרש בלעדיו גם זוהי חרות גדולה מאוד ונפלאה. זהו סוג של עבדות, להיות מחובר בכל מחיר ולהגיב מיד לכל תכתובת בקבוצה שאתה מחובר אליה.

האם כאשר עולים בקבוצה דברים שאינם לרוחך ולא לרוח בית-המדרש, דברים שאתה מסתייג מהם ומקוממים אותך, יהיה בקרבך האומץ לפרוש מהקבוצה? כל אחד יודע מה בכוחו לעשות ומה לא, אך ברור שכך יש לעשות. כך גם אם בחדר בצבא יספרו בדיחות שהן לא לרוח התורה או שהחדר לא יהיה ראוי לגור בו הוא לא ינסה לחנך אותם אלא פשוט יצא מהחדר. אם כן מהי הסיבה לכך שאיננו מסוגלים לפרוש מהקבוצה? "וְעַבְדוּ לְעֵלָם"! כאילו רצעו את אוזנינו במרצע ליד הדלת! נדמה שלא ניתן היום להיכנס לעולמה של תורה אם לא נקבע בנפשנו להיות בני חורין.

”והוציאנו מעבדות לחרות”

אנו יוצאים מימי השוכבי"ם וברצוני להציע הצעה קטנה לרגל סיומם. אני משוכנע לגמרי שמי שיממש הצעה זו יודה לי על כך. אני מציע לכל אחד לבחור זמן ומקום שקט בו הוא יהיה לבדו. אולי בכותל המערבי בחצות הלילה בזמן תיקון חצות, זמן מיוחד של קדושה. בזמן זה הוא יתייחד – בלי הר"מ שלו, בלי החברותא שלו, בלי הוריו – הוא עם עצמו, ויתמודד עם השאלה האם הוא בן חורין או עבד?

הערה 12: 13 אהרן אהרן

¹² אבות, פרק ו, משנה ב

¹³ בפיוט: "עבדי זמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבד חופשי"; עיין עוד הכוזרי, מאמר ה, אות כה: "ואבקש עבדות אחר, יושג רצונו בטורה מעט, והוא מועיל בעולם הזה ובבא, והוא רצון האלקים, ועבודתו הוא החירות האמיתית".

